

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 7

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 10

Видавництво М.П. Коць
Київ – Нью-Йорк
2002

Кінець 80 – початок 90-х років поставив крапку на переслідуваннях українського слова. Герета цілковито віддався науковій, громадській і політичній роботі. У Тернополі він стає співзасновником Товариства української мови ім. Тараса Шевченка (1989), Народного Руху України (1989), громадського Інституту національного відродження (1991), осередку Наукового Товариства ім. Шевченка (1996), входить до центральних проводів деяких із цих товариств. Глибоко перейнявшись ідеями організації наукового життя в середовищі істориків, особливо серед молоді, він був ледь не єдиним, хто у 1991–1992 рр. підтримав ініціативи Львівського відділення Археографічної комісії АН України (тепер відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України) і особисто через Провід НРУ добився фінансування перших випусків “України в минулому”, став дописувачем до цього збірника.

Ігор Петрович був великою людиною не лише в переносному значенні цього слова: його могутня постать контрастно виділялася у велелюдді на вулицях міста. У повсякденному житті він був надзвичайно простим, а його аскетизм у побуті вражав навіть близьких друзів. Герета був відкритим і доступним для всіх, хоча й часто потерпав від цього: в останні роки він пережив кілька крадіжок і вдома, і на роботі. Причому крали речі, на яких не можна було особливо поживитися, – батьковий нагрудний священничий хрест, батькова ікона, марки, що їх збирав ще в школі й зберігав усе життя, археологічний матеріал з музею для ілюстрацій до монографії про черняхівський могильник тощо. Будучи вразливою людиною, усе це важко переживав, але в приватних розмовах часто говорив про своє християнське прощення для тих, хто це робив.

У свій передостанній день життя, ніби передчуваючи щось недобре, поїхав з онуком Дениском на прощу в Зарванцю. Зустрічався там з семінаристами, котрі дуже любили свого Професора, читав їм останню лекцію. Раптова, несподівана смерть (вдома під час телефонної розмови) вразила всіх, хто знав Ігоря Петровича, бо кожен розумів, що з відходом цієї людини в культурному житті цілого регіону утворилася велика прогалина, яку навряд чи вдасться заповнити. Він був похований у рідному селі, де виріс, поряд з могилами своїх батьків і вісімнадцятилітнього сина, котрого пережив на дванадцять років.

Олег Гаврилюк (Тернопіль)

Петро Володимирович Жур (1914–2002). 17 вересня у Києві завершився життєвий шлях добре знаного в Україні та за її межами дослідника-шевченкознавця, перекладача, журналіста Петра Володимировича Жура. Він народився 26 жовтня 1914 р. в с. Гарбузині на Черкащині; наприкінці 30-х років почав здобувати журналістську освіту. Брав участь в обороні Ленінграда. Після закінчення університету (1950 р.) працював у пресі, – протягом трьох десятиліть (до 1987 р.) був відповідальним секретарем і заступником головного редактора журналу “Звезда”. І хоч більшу частину свого життя прожив у Росії, ніколи не поривав живого зв’язку з рідним Шевченківським краєм.

Джерелознавчі зацікавлення П.В.Жура сконцентрувалися переважно на поглибленому вивченні життєвого шляху й творчості Тараса Шевченка, його оточення й широкого кола зв’язків. На основі багаторічних архівних пошуків, ретельного дослідження тогочасної преси, мемуаристики та епістолярію, власних історико-краєзнавчих розвідок він створив цілу низку ґрунтовних, завжди побудованих на свіжому матеріалі, талановито написаних праць, у яких крок за

кроком простежено життєві й творчі будні Тараса Шевченка, його різнобічні взаємини з сучасниками, висвітлено чимало невідомих фактів і подій.

Книжку “Шевченківський Петербург” (1964, 1972) П.В.Жур присвятив перебуванню Шевченка в юності та після заслання в місті на Неві; трилогію “Літо перше” (1979), “Дума про Огонь” (1985, 1989), “Третя зустріч” (1970) – приїздам поета в Україну; “Шевченківський Київ” (1991) – недовгим, але дуже насиченим київським рокам. Справжнім дослідницьким подвигом та підсумком тривалих і копітких біографічних розшуків П.В.Жура став укладений ним і виданий видавництвом “Люберецкая газета” монументальний літопис життя і творчості Шевченка “Труды и дни Кобзаря” (1996). Перевидання його українською мовою має стати справою честі наших шевченкознавців.

П.В.Жур був одним з ініціаторів створення двотомного “Шевченківського словника” (1976–1977), для якого й сам написав понад сотню статей. 1980 року за участь у цій роботі йому було присуджено Національну премію імені Тараса Шевченка. Здобутки й напрацювання П.В.Жура сьогодні використовуються також як у роботі над сучасною “Шевченківською енциклопедією”, так і для досліджень з історії української культури ХІХ ст. взагалі.

Багато зроблено П.В.Журом для популяризації української літератури поза межами України. Йому належать переклади російською мовою віршів Лесі Українки, Максима Рильського, Павла Тичини, Миколи Бажана, Володимира Сосюри, Андрія Малишка, Дмитра Павличка, Івана Драча та інших українських поетів. З його незмінною участю відбувалися традиційні Шевченківські вечори та виставки в Петербурзі, зокрема й у стінах Академії мистецтв, де створено Меморіальну майстерню Шевченка.

Живучи за межами України, П.В.Жур завжди лишався її вірним сином, часто її відвідував, присвятив їй весь свій письменницький і дослідницький таланти. До останнього подиху не покладав він свого подвижницького пера, буквально напередодні смерті завершивши працю над новою книжкою про Шевченківський Корсунь. Їй судилося стати останньою в його доробку, але весь ужинок його багатолітньої праці назавжди залишиться в духовній скарбниці нашого народу, як і світлий образ незабутнього Петра Володимировича, про якого й дальні нащадки скажуть: “До Батьківщини йшов дорогами Шевченка...”

Микола Павлюк (Київ)

Михайло Степанович Забочень (1925–2002). 19 жовтня не стало відомого історика мистецтва, колекціонера, дослідника й популяризатора української листівки – людини привітної, сердечної, відкритої до спілкування.

Народився Михайло Степанович 8 червня 1925 року в містечку Звенигородці Черкаської області. Під час Другої світової війни був вивезений на примусові роботи в Німеччину. Після невдалої втечі його було запроторено до концтабору, перейшов крізь Освенцім, Бухенвальд. За чотири місяці до закінчення війни був визволений Червоною армією. Відтак вирішив продовжити службу. Навчався у Київському військовому училищі зв'язку, Військовій інженерній академії в Ленінграді. Працював у галузі космічного зв'язку – у Центрі командно-вимірювальних комплексів штучних супутників Землі та космічних апаратів.

Ще зі шкільних років почав цікавитися поштовою листівкою. Поступово прийшло щире захоплення, яке Михайло Забочень переніс через усе життя і яке